

VERDEELING VAN DEN ARBEID
IN BETREKKING TOT
WETENSCHAP EN ONDERWIJS.

REDEVOERING

UITGESPROKEN DOOR DEN RECTOR MAGNIFICUS

D^r. G. D. L. HUET

TER GELEGENHEID VAN DEN 310^{den} VERJAARDAG DER
RIJKS UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

9 FEBRUARI 1885.

LEIDEN. — E. J. BRILL.
1885.

VERDEELING VAN DEN ARBEID

IN BETREKKING TOT

WETENSCHAP EN ONDERWIJS.

REDEVOERING

uitgesproken door den Rector Magnificus ter gelegenheid
van den 310^{den} verjaardag der Rijks Universiteit,
op 9 Februari 1885.

MIJNE HEEREN CURATOREN, PROFESSOREN, DOCTOREN EN
STUDENTEN DEZER HOOGESCHOOL!

EN GIJ ALLEN, DIE DEZE PLECHTIGHEID MET UWE TEGEN-
WOORDIGHEID VEREERT!

ZEER GEACHTE TOEHOORDERS!

Ubi stimulus ibi affluxus, placht men in de ziektekunde te zeggen, om de oorzaak van bloedsaandrang naar een deel van het lichaam dat geprikkeld werd, aan te duiden. Er moest een prikkel zijn voor dien aandrang. Ook hier zie ik een affluxus van hooggewaardeerde toehoorders, die ik als het bloed der Universiteit mag aanmerken. Maar waar is de prikkel? Wat beweegt u weer en wind te trotseeren en u tusschen deze kale wanden oopen te hoopen, binnen welke geen feestelijke versiering uw oog weldadig aandoet, waar geen ruime noch luchtige zitplaats u noopt langer dan hoog noodig te vertoeven; waar geen ademtucht u tegen stikkingsnood beveiligt? Welke is de prikkel? — Niet de welspre-

kendheid van den Rector, die, hoe dan ook, zeker niet als redenaar bekend staat en niet om dit talent, maar volgens rangorde optreedt. Is het nieuwsgierigheid naar het onderwerp van zijne redevoering? — Kunt ge van een geneeskundige verwachten, dat hij door een hoofdstuk uit zijn vak, „un art nécessairement impopulaire”, te behandelen u boeien of in geestdrift kan brengen? — Ik mag het betwijfelen. Is het wellicht de prikkel der gewoonte, die op den jaardag der Universiteit uwe schreden uit sleur naar het oude Academiegebouw richt? — Zoo ooit, dan is dit heden zeker niet het geval, nu wij geene gewone verjaring, maar een nieuw afgeloopen lustrum onzer Universiteit viëren. Neen, ik mag onderstellen, dat een edeler drijfveer u hierheen bewoog: dat de vreugde, die ons over dezen 310^{den} verjaardag onzer Alma Mater vervult, u dreef, en dat de behoefte om bij elkaar te zijn, zooals die blijkt bij alle gelegenheden, waarin het menschelijk hart vol is van vreugde of droefenis, — dat de behoefte om uitstorting te geven aan die volheid, u bijeenbracht.

Zal het mij gelukken die feestelijke stemming bij u te onderhouden of desnoods op te wekken? — Ik waag het niet daarop een bevestigend antwoord te geven; de vrees bekruipt mij zelfs, in dit opzicht beneden uwe verwachting te blijven en u wellicht te leur te stellen, waar ge eene feestoratie en geen toespraak hebt verwacht. Maar, moge de toon van deze beneden den diapason blijven van uwe hooggespannen feestelijke stemming, het onderwerp van mijne rede zal u toch ter harte gaan, want ik wil spreken over zaken, die ons allen lief zijn: over de Universiteit, over wetenschap en over onderwijs.

De tien jaren, die onze Universiteit na haar driehonderdjarig Jubileum heeft doorlopen, waren beteekenisvolle jaren, en we mogen er met trots en voldoening op terugzien, on-

danks ze ook wel eens stof tot klagen opleverden. Jaren, waarin wij eene Wet op het Hooger Onderwijs rijk werden, waarin twee nieuwe Universiteiten verrezen, waarin de bestaande volkomener georganiseerd werden, waarin de faculteiten werden uitgebreid, de leerkrachten aanmerkelijk vermeerderd, nieuwe hulpmiddelen en instituten geschonken werden! Wanneer wij het facit van de rekening over die jaren opmaken, dan levert zij een verblijdend batig saldo voor de wetenschap in ons vaderland.

In die uitbreiding van wetenschappelijk leven en streven zien wij de uitdrukking van eene behoefte, van een eisch onzes tijds; maar zij stelt ook zelve hare eischen; en toen er, niet lang geleden, in onze Vertegenwoordiging geklaagd werd over opdrijving bij het vervullen der vacante, door de Wet voorgeschreven leerstoelen, antwoordde de Minister terecht: „de uitbreiding der wetenschap eischt verdeeling van den arbeid.”

Luid spreekt die eisch bij de steeds toenemende ophooping van onze kennis, wier verwerking steeds grooter aantal hoofden vordert en langduriger toewijding. De beteekenis van de spreuk van Hippocrates, waarop wij in onze jongensjaren voor het eerst onze zwakke krachten in het Grieksch beproefden: „Kort is het leven, lang de kunst”, wordt ons met de jaren duidelijker; meer dan in dien gulden tijd, toen ons het leven lang en de kunst slechts kwellend scheen, voelen we later steeds nijpender, hoe beperkt de gezichtseinder van ons bestaan tegenover het onafzienbaar veld der wetenschap is; voelen we, hoe we ons voor het dieper indringen in de mijngangen van de wetenschap en het opdelfen van nieuwe schatten van kennis moeten verdeelen. Of het de belegering geldt van de polen, dan de doorvorsching van de microscopische wereld, verdeeling van de taak is een voorwaarde voor het verkrijgen van een bevredigende uitkomst.

Bij verdeeling van den arbeid in betrekking tot wetenschap en onderwijs wil ik trachten uwe aandacht voor korte oogenblikken te bepalen.

Die verdeeling van den arbeid is geen systeem. Ze wordt ons door de natuur der dingen aangegeven. We behoeven haar slechts te erkennen in alles wat ons omringt. De groote natuuronderzoeker Aristoteles, al was hij zeker niet de eerste die het opmerkte, zeide reeds: dat de natuur altijd, als niets haar daarin verhindert, twee bijzondere organen gebruikt voor twee verschillende functiën. Door een bekend dierkundige van het begin dezer eeuw werd die arbeidsverdeeling tot eene natuurwet verheven en nader uiteengezet. Toch is het geen aan de natuur voorgeschreven wet, maar een uit hare waarneming afgeleide gevolgtrekking. Hoe hooger we in de beschouwing der bewerktuigde natuur opklimmen, te duidelijker springt dat beginsel van arbeidsverdeeling ter bereiking van één doel, leven en levensonderhoud, in het oog. Hoe volmaakter het organisme is, te meer organen daarin te onderscheiden zijn, ieder weet het; en omgekeerd hoe meer organen het bezit, te rijker en veelzijdiger is zijn leven.

Maar naarmate we meer vorderden in de kennis van de lagere en laagste organismen, zagen we zelfs daar, waar we vroeger slechts een klompje homogene levende stof meenden voor ons te hebben, of een levend individu zonder organen of gescheiden functiën, rolverdeeling. Zoo bleek het, dat deelen, die als zoodanig geen beteekenis schenen te bezitten, vormende en afscheidende werktuigen zijn, gelijk de bladgroenkorrel in de plantencel, en de vacuolenwand van den protoplast. Terwijl de natuur hier, in het eenvoudigste organisme, in de cel, de werkzaamheid nog over meerdere organen verdeelt, doet ze dit elders over verschillende individuen, die in een voor beiden noodzakelijk convivium of samenleven verbonden, de rollen van voeding, ademhaling, beschutting,

of voortbeweging op zich nemen, zooals bij korstmossen en lagere plantdieren. Nog scherper is het beginsel van arbeidsverdeeling uitgedrukt bij sommige weekdieren, die in koloniën vereenigd, slechts als zoovele organen ter bereiking van het gemeenschappelijk levensdoel werkzaam zijn. Ook voor de vermenigvuldiging en het behoud der soort is door verdeeling van dien arbeid gezorgd, vooral daar, waar ze door velerlei toevallige omstandigheden worden bedreigd. Waar vinden we trouwens voortreffelijker en meer bekende voorbeelden van de toepassing van dit beginsel, dan bij de bijen en de mieren, bij welke voortplanting, voeding, verdediging enz. aan verschillende individuen zijn overgelaten. En niet alleen voor den opbouw en de instandhouding van het levend organisme, zelfs voor den sloopingsarbeid daarvan, schijnt het dat verdeeling gevorderd wordt, en dat de rotting of splitsing van de verschillende elementen van ons lichaam slechts door medewerking van onderscheidene slijtzwammen kan worden bereikt.

Hoe meer het bleek, dat die kleinste samenstellende deelen van ons lichaam, de cellen, als organen een rol vervullen en een deel van den arbeid te verrichten hebben, te meer trad haar individueel leven op den voorgrond en oefende een gewichtigen invloed uit op de beschouwing van hetgeen er in het gezonde en zieke lichaam voorvalt. Het éénheidsbegrip van de ziekten moest men laten varen, terwijl de toenemende kennis van de physiologische werkzaamheid der cellen als kleinste organismen tot het onderscheiden van functiën leidde, die men vroeger niet vermoedde. Heeft men niet in den jongsten tijd in de cellen, die in ons bloed kruisen, werktuigen ter bescherming van het lichaam willen zien, die vreemde en schadelijke deeltjes, waarmede we dagelijks in aanraking komen, in zich opnemen en verteren. Ook in het orgaan, waarin men vroeger het meest eenheid van werkzaamheid

meende te mogen aannemen uithoofde en van zijn schijnbaar gelijksoortige samenstelling, en van den eisch, dien men aan het werktuig van de ziel stelde, in de hersenschors, heeft de laatste tijd afdeelingen doen vinden, die met bijzondere werkzaamheid belast schijnen: ook daar verdeeling van den arbeid. Voor het verstaan van de hersen-werkzaamheid is het een voordeel, enkele deelen die voorstellings-, enkele die bewegings, andere die gevoels- of zintuigelijke verschijnselen beheerschen te kennen, maar doodelijk schijnt het voor het begrip van de psychische eenheid, als die van het orgaan van onze hoogere vermogens aldus verloren gaat.

Zien wij die verdeeling van den arbeid in het samengestelde organisme van den mensch tot hare hoogste uiting of toepassing komen, in het even ingewikkeld samenstel van de maatschappij, in de menschelijke samenleving, treft ze ons niet minder als middel tot hoogere ontwikkeling, tot veelzijdiger werkzaamheid en tevens als uitdrukking van een hooger graad van beschaving. Hoe meer in deze de individuën tot zelfstandige medewerking komen, hoe meer de gezamenlijke arbeid onder allen verdeeld wordt, temeer rijst hunne waarde, en die van het geheel; of het den regeeringsarbeid in staat en kerk, in provincie en gemeente geldt, dan de verdediging des lands door leger en vloot, of het philanthropie of nijverheid, landbouw, kunst of wetenschap betreft, overal worden door toepassing van dit beginsel hoogere ontwikkeling bereikt en volmaakter producten geleverd. Hoe zou een Phidias alleen het Parthenon een onsterfelijken roem hebben bezorgd, indien zijne bezielende gedachte niet door tal van voortreffelijke leerlingen was uitgevoerd? Singer zijn naaimachines of Krupp zijn verdelgingswerktuigen zonder verdeling van den arbeid tot dien trap van volmaaktheid gebracht hebben? Heeft men niet aan de individueele beteekenis van den soldaat de overwinning van het Duitsche leger toege-

schreven? Is niet de tijd voor de alleenheerschers in onze maatschappij voorbij, en een patriarch als staatkundig en legerhoofd, als rechter en priester daar ondenkbaar geworden? — Het despotieke „verdeel en heersch” moge nog in onzen constitutioneelen tijd soms gelden, omdat van verdeeldheid partij getrokken wordt, maar indien de verdeeling van den regeeringsarbeid volkomener ware, zou het heerschen van enkelen onmogelijk zijn.

In die samenleving met hare veelvuldige stoffelijke belangen neemt de Universiteit, als eene intellectueele maatschappij, eene bijzondere plaats in. Ook de Universiteit is een organisch geheel; maar een organisme, waarin geen stoffelijke behoeften op den voorgrond staan, of moesten staan; het product van zuiver geestelijke behoeften, moet zij slechts tot vervulling van deze dienen. Hoog georganiseerd, mag ze niet worden opgevat als een eenvoudig convivium van Professoren en Studenten, waarin de laatsten slechts het materiëel voor onderhoud te leveren hebben, om van de eersten geassimileerde wetenschap terug te ontvangen; noch ook als eene kolonie van gescheiden individuën, die elk voor zich een rol te vervullen hebben; zelfs gedooft ze, ondanks hare bedrijvigheid, geen vergelijking met een mieren- of wespennest. — Als zuiver intellectueel organisme verkeert ze in gunstiger omstandigheden dan elk ander, want haar leven neemt niet af in rechte reden tot haar leeftijd; zij sterft niet van ouderdom, eeuwige verjonging is haar deel! Is er een intellectueele kracht verloren of versleten, is een harer organen verouderd of verzwakt, een ander levendiger, krachtiger treedt daarvoor in de plaats. Toch behoeft ook zij toevoer van levenwekkende geestelijke brandstof, als voedingsmateriaal van buiten ingevoerd, en even als elk ander levend organisme eene gestadige wisseling van doode met levende elementen in haren boezem, eene inwendige ademhaling en stofwisseling door onderling verkeer.

Gelijk in de menschelijke samenleving in het algemeen, door verdeeling van den arbeid groote uitkomsten verkregen zijn, zoo heeft dit beginsel ook in de Universiteit hare volmaking bevorderd. Ook hier zijn langzamerhand scheiding van werkkring, verdeeling van machten ontstaan en eigenmachtigheid door nieuwe wetten en bepalingen uitgesloten. Terwijl bij de eerste wet der Akademie bepaald werd, dat de Rector benoemd werd, door hen die tot de Akademie behoorden, wordt hij thans slechts als zoodanig voorgedragen. Terwijl vóór twee eeuwen, zooals Haller verhaalt, de professoren elkander verkozen en de keus der Staten slechts pro forma gevraagd werd, is hun thans alleen een bescheiden voordracht gelaten: de faculteit wordt gehoord; soms ook niet. Terwijl bij de wetten en statuten der oude Akademie slechts „twee of drie gequalificeerde en bequame personen geordonneerd werden tot patronen, curateurs, ofte toezinders van de Universiteit,” en nog wel eerst nà den Rector en Assesseurs genoemd, is het College van Curatoren uitgebreid en hun speciaal, in naam der Regeering, behalve toezicht op de naleving der wet, het beheer van de Universiteit opgedragen; hebben we thans een Referendaris voor kunst voor de gebouwen, afzonderlijke Directeuren van Musea, Bibliotheken en Ziekenhuizen. Terwijl eertijds de Rector en Assesseurs, zij't ook met Burgemeesteren ende twee Schepenen, eene eigene jurisdictie hadden, en alle studenten, officieren, bodellen, secretarissen en dergelijke van de Universiteit, zoowel in civiele als crimineele zaken voor hen moesten terecht staan, en van hunne sententie zelfs geen appellatie toegelaten was, is, gelukkig die taak van hunne schouderen gewenteld en is den Rector alleen nog de handhaving der tucht onder de studenten opgedragen. — Terwijl „de tijd om te lezen en te doceeren, item van de feriën ende vacantiën, die bij de professoren zullen worden geobserveerd ende onderhouden,

vroeger bij den Rector en Assesseurs en de Curateurs geraemt en gestelt werd”, is ook die taak door de wetgevende macht overgenomen en door haar bij de wet vastgesteld. Toen onder de Fransche overheersching de Leidsche Akademie slechts eene afdeeling van de Keizerlijke Akademie was, werd de taak van den Rector nog een veel grootere en omvatte ook die deelen van het Academisch bestuur, welke te voren aan Curatoren waren toevertrouwd.

Wie zal het betreuren, dat èn de macht èn het gezag in en over onze Universiteit meer verdeeld en aan verschillende handen zijn toevertrouwd? Heeft het niet tot een volmaaktere organisatie, tot een zuinig beheer, tot een onpartijdiger rechtspraak, tot billijker benoemingen, tot een vastere regeling van de werkzaamheden, tot een volkomener toewijding van de Bestuurderen en Hoogleraren aan hunne eigenlijke taak, in één woord tot den bloei en de uitbreiding der Universiteit geleid? Zeker betreurt het de huidige Rector niet, dat hem velerlei beslommeringen daardoor bespaard zijn, en zou het in uw belang wezen, indien zijne taak nog meer verdeeld en er ook nog een bijzondere feestredenaar aangesteld ware.

Meer nog dan voor het Bestuur der Universiteit erkennen wij de voordeelen, die voor de bevordering van de wetenschap door dit beginsel zijn verkregen, en die omgekeerd eene toenemende verdeeling van den arbeid noodzakelijk maakten. De uitgebreidheid van ons weten heeft tot speciale studie gedwongen, en deze verdient niet om haar zelve, maar om hetgeen ze bijdraagt tot het geheel van onze kennis, vereering. Zij is het kenmerk van onzen tijd, tegenover dien, waarin men, als Pico di Mirandola, de omni re scibili schreef; zij heeft, in plaats van onvruchtbare bespiegeling, eerbied voor het naakte feit, dat door ieder kan worden gecontroleerd aangekweekt; zij is in de plaats van systeemzucht getreden, die zoolang en zoo dikwerf de vorderingen in de wetenschap tegenhield.

Ik zal het niet wagen, u op het gebied van letteren of wijsbegeerte, van rechts- of godgeleerdheid, of andere mij vreemde wetenschappen rond te voeren, om u daarvan te overtuigen. Maar, op mijn gebied tredende, mag ik er op wijzen, hoe waarneming en analyse, onderzoek en proefneming in alle richtingen van talloze geleerden de dorre speculatiën en systemen van enkelen hebben vervangen. Wie zou het nog noodig achten, om verbodsbepalingen te maken tegen tweegevechten, die om een geneeskundig systeem geleverd werden, zooals dit in de vorige eeuw om dat van Brown geschiedde; het noodig achten, om officieel citaten uit diens systematische werken in dissertatiën te doen schrappen?

Dit studium speciale heeft er toe geleid nieuwe vakken te scheppen en, wat men vroeger (mijn voorganger heeft het u gezegd) als „bijvakken” beschouwde, tot vakken van „gelijken rang en geboorte” te verheffen. Het heeft tot het vinden van nieuwe methoden van onderzoek gebracht, die ook elders, dan daar waar ze het eerst werden toegepast, tot vruchtbare ontdekkingen leidden. Toen ik voor twaalf jaar hier stond, sprak ik van nieuw ontdekte ziektekiemen als van zwarte stippen aan den horizon van ons bestaan. Die zwarte stippen zijn sedert tot onheilzwangere wolken aangegroeid; en waar we thans den blik wenden, overal zien wij die als leven en gezondheid van plant en dier en mensch bedreigende, maar tevens als zichtbare en tastbare, en daarom mogelijk ook bestrijdbare en vernietigbare organismen. Tegenover eene onbekende smetstof, die we slechts achter hare uitwerkingen vermoedden, tegenover invloeden, waaraan eeuwen lang geloofd werd, hebben we thans waarschijnlijk (want de spreuk van Celsus: *ars conjecturalis est medicina*, blijft ook hier waar) met een gevormd, met levenseigenschappen bedeed contagium te doen, dat, de onderzoekingen van Pasteur hebben het geleerd, voor behandeling en verzwakking vatbaar

is. De kennis van die splijtzwammen of bacteriën heeft zich sedert zoozeer gevestigd en uitgebreid, dat hare leer met een nieuw woord, Bacteriologie, is bestempeld, dat er bacterioscopische laboratorien zijn opgericht, en dat menigeen reeds van een nieuwen leerstoel in dat vak droomt.

Groot schijnt die aanwinst, die alleen door volhardend onderzoek in ééne richting, door speciale toewijding verkregen is, maar zij is niet de eenige. Ik wil u niet vermoeien met eene opsomming van alles, wat in de laatste tien jaren op het gebied der geneeskunde door speciale beoefening van onderdeelen dier wetenschap is aangewonnen. Ik zou u menig feit uit de ziektekunde, zoowel als uit de eigenlijke geneesleer, daarvoor kunnen aanvoeren, betreffende nieuwe belangrijke geneesmiddelen, ontdekkingen op het gebied der weefselleer, nauwkeuriger kennis van de afwijkingen in het centrale zenuwstelsel. Ik wil er alleen op wijzen, dat voor een groot deel die vooruitgang te danken is aan eene betrekkelijk nieuwe methode van onderzoek, de kleuringsmethode, die een nieuwe richting gaf aan de nasporing. De beteekenis van de kleur trad tegenover die van den vorm op den voorgrond. Heeft het spectroscopisch onderzoek, het beschouwen en ontleden van het kleurenspectrum voor de scheikunde tot de onderscheiding van elementen geleid, de samenstelling leeren kennen, van de hemelbollen zoowel als van de in den zonnestraal dansende stofjes; de aanwending van kleurstoffen heeft in de weefselleer tot de gewichtigste ontdekkingen gebracht omtrent het fijner samenstel van het gezonde lichaam en de afwijkingen in ziekelijk aangetaste weefsels; zoo heeft de methode van kleuring de ontdekking mogelijk gemaakt van microbiën bij de besmettelijke ziekten, die tot heden aan de waarneming ontsnapten. Zelfs de afwijkingen bij het waarnemen van kleuren, die in lateren tijd een punt van onderzoek geworden zijn, hebben een vasten grondslag ge-

legd voor het onderkennen van gewichtige stoornissen in het zenuwleven en voor het begrip van physiologische functiën.

Terwijl het nauwelijks voor één enkelen meer mogelijk is de vorderingen in zijn vak volkomen te overzien, behoeft het wel geen betoog, dat kritiek en toepassing daarvan aan meerdere beoefenaars moet opgedragen worden. Vandaar die aanhoudende splitsing van leervakken, dat optreden van specialiteiten, die verdeling van het onderwijs over meerderen. Wie zou het nog mogelijk achten, dat één man, en nog wel van opleiding een theoloog, de theoretische geneeskunde, de kruidkunde, de scheikunde en de geneeskunde aan het ziekbed onderwees, gelijk Boerhaave; of gelijk van Doeveren in het laatst der vorige eeuw te Groningen Physiologie, Pathologie, Ontleedkunde, Verloskunde, Heelkunde en de Geschiedenis der delfstoffen doceerde, en later te Leiden de Gynaecopathologie, de Medicina forensis, de theoretische geneeskunde, de pathologische Anatomie en de Kliniek, daargelaten de gelijktijdige waarneming van de betrekking van eersten geneesheer van den Prins Erfstadhouder en diens gezin!

Men moge dan ook bij den benarden toestand van 's lands schatkist te velde getrokken zijn tegen de 120 Hoogleraren en 8 Lectoren bij het Hooger Onderwijs, de 57 verplichte en 16 vrije vakken van onderwijs maken die verdeling noodzakelijk. Al is het niet „de veelheid van Professoren, maar de geleerdheid en de methode van onderwijs, die de celebritéit van de Akademie zal kunnen staande houden,” gelijk Boerhaave zich uitdrukte, „toen hij over de capaciteit van diegenen, welke hem zouden kunnen succederen” werd gepolst, voor de volkomene organisatie der Universiteit en de universaliteit van het onderwijs is die vermenigvuldiging onmisbaar. En daarenboven: *qui trop embrasse mal étreint*; wanneer wij uit ruime liefde tot de wetenschap onze armen

te wijd voor haar openen, loopen we gevaar, dat zij aan onze omhelzing ontsnapt. Wij moeten ons beperken in onze genegenheid.

Van die verdeeling van den arbeid hebben wij in Leiden de toepassing in de laatste tien jaren ruimschoots ondervonden, al zijn de wenschen nog niet geheel vervuld, en al is de arbeid, wat het onderwijs betreft, gansch niet gelijkelijk over allen verdeeld. Opmerkelijk mag het heeten, dat dit beginsel op het gebied der klinische geneeskunde hier reeds voorlang, meer dan op een ander gehuldigd werd; dat Leiden sedert onheugelijke tijden, immers van Otto Heurnius en Screvelius af (1636) het voorrecht boven andere Akademiën heeft gehad, van twee Hoogleraren in de geneeskundige kliniek te tellen; een voorrecht, dat een oogenblik in gevaar is geweest, maar dat eer nog voor andere vakken verdient te worden verkregen, dan ooit te worden prijsgegeven.

„De geschiedenis eener Hoogeschool is tegelijk die der wetenschappen” zegt Siegenbeek als aanhef van zijne Geschiedenis der Leidsche. Inderdaad, naar die toenemende uitbreiding der leervakken aan de Nederlandsche Universiteiten kunnen we ook den toenemenden bloei der wetenschappen in ons Vaderland afmeten. Mogen dan nog vele bladzijden aan die geschiedenis worden toegevoegd, en een volgend lusttrum onzer Universiteit van nog ruimer uitbreiding kunnen getuigen! Want er is meer. „L'enseignement supérieur s'étend à tout le savoir humain, quel qu'en soit l'objet”, schreef onlangs een Fransch geleerde; en wie zal de kunsten hare geschiedenis dan buitensluiten en van de wetenschap scheiden? Lang genoeg heeft die scheiding bestaan, ja zelfs eene tegenstelling van beide. En toch, die scheiding is kunstmatig. Beide hebben gelijke aanspraak op onze beoefening en vereering, gezamenlijk dragen ze ons door het leven en geven er waarde aan. De kennis van de aesthetische ont-

wikkeling van het menschdom heeft dezelfde rechten op onze waardeering en studie als die van zijne lichamelijke natuur, van zijne zedelijke en godsdienstige vorming en van zijn rechtsbegrip. Niettemin is zij nog altijd als vak van Hooger Onderwijs stiefmoederlijk bedeed en behandeld. Ingedeeld bij litterarisch en historisch onderwijs, omdat zij bij zuinigheids-amendement van de begrooting geschrapt werden, hebben archeologie, aesthetiek en kunstgeschiedenis nog geen afzonderlijken leerstoel kunnen veroveren. Zullen ze dit jaar gelukkiger zijn, en wij een nieuwen dageraad zien aanbreken voor hen, wien het hart warm klopt voor de openbaring van nog eene andere zijde van het menschelijke leven en streven? Het zou een waardig geschenk zijn aan de Universiteit bij haar jaarfeest in 1885. Eerst dan zal men Leiden een Bataafsch Athene mogen noemen, wanneer Kunst en Wetenschap als daar gelijkelijk beoefend, gelijkelijk geleerd en vooral gelijkelijk bemind worden.

Juichen we het beginsel van verdeeling van den arbeid toe in het belang van wetenschap en onderwijs, dan mogen we ook eene vermenigvuldiging van Hoogeschoolen, zooals die in de laatste tien jaar heeft plaats gehad, niet om kleingeestige redenen bestrijden; een getal van vier of vijf Universiteiten voor ons kleine land te groot achten; dan onderschrijven wij niet, wat in onze Vertegenwoordiging is beweerd, „dat hun getal behoort te worden verminderd.” Neen, waar het zulk een grootschen bouw, als de pyramide der wetenschap geldt, is vermenigvuldiging van werkplaatsen geen overdaad. Zal zij met steeds breeder grondslag en steeds hooger rijzenden top zich hemelwaarts verheffen, dan zij het niet de vraag, met hoe weinige arbeiders en werkplaatsen kunnen we toe, maar hoe velen kunnen we krijgen, om dien bouw te helpen voltooiën. Hoe, terwijl in vroeger tijden vijf Akademiën en acht Doorluchtige Scholen in Nederland geteld

werden, zouden thans drie Rijks-Universiteiten de draagkracht van ons volk te boven gaan? Of is de wetenschappelijke zin thans zooveel minder? — Dan ware het raadzaam die te verlevendigen door vermenigvuldiging der Hoogeschole; want wie zal het ontkennen, dat, naarmate de aanrakingspunten menigvuldiger worden, ook de zin voor wetenschap zal toenemen. Hoe meer brandpunten van beschaving en ontwikkeling, te feller zal de gloed zijn voor kennis en wetenschap. Neen! geen opheffing van één der Rijks-Universiteiten: die drie parelen aan Nederlands kroon mogen onaangetroefd blijven gelijk de drie banen van Nederlands vlag! Alleen zij het mij vergund dien wensch, met eene paraphrase van het woord van den Apostel, uit te breiden: zoodan, deze drie blijven, Leiden, Utrecht en Groningen, maar de meeste van dezen zij Leiden!

En voor het onderwijs? — Van geneeskundig standpunt gesproken is eene vermindering van leerscholen voor het bij uitstek demonstratief onderwijs niet alleen niet wenschelijk, maar bij het toenemend aantal adspirant-geneesheeren onmogelijk. Zal men bij die klimmende behoeften weer, als vroeger, zijne toevlucht nemen tot vakscholen of tot het oprichten van Faculteiten? Wie onzer zal de ten vorigen jare, onder de toen heerschende bezuinigingswoede in ééne der Afdeelingen van de Tweede Kamer uitgesproken meening deelen „dat het denkbeeld, om de Universiteiten te herscheppen in Faculteitscholen, aanbeveling verdient”, en besluiten „dat het onderwijs er bij winnen zou”? Terwijl men in het naburig Frankrijk op die instelling met recht terugkomt, zouden wij die gaan beproeven? Gelukkig was 's Ministers antwoord: dat hij de Universitaire opleiding niet wenscht op te offeren aan vervorming (waarom niet misvorming?) van onze Universiteiten in Faculteitsscholen. Des ondanks zagen we dezer dagen op nieuw aldaar dit denkbeeld, in gewijzigden vorm, te voorschijn

komen. Maar er bestaat gevaar voor een ontoereikend aantal leerkrachten bij behoud van de bestaande of zelfs bij oprichting van meerdere Universiteiten in ons kleine land, hoor ik zeggen. Ik deel die vrees niet, want naarmate de vooruitzichten op een wetenschappelijken werkkring bij het onderwijs toenemen, zullen zich ook meerderen daartoe voorbereiden. Wij zagen het bij de invoering van de Wet op het Middelbaar onderwijs: ook hier regelt de vraag het aanbod.

Zal zich die vraag ook uitstrekken tot de medewerking van de vrouw, waar het wetenschappelijken arbeid geldt? Uit het aanbod, dat onze nieuwere tijd heeft leeren kennen; zou men besluiten, dat wij ook met haar te deelen hebben; en waarom niet? Zal het overwicht van hart of gemoed schaden? En zooal, zijn er niet onder haar, bij welken dit overwicht ontbreekt. Welk Nederlander, die de verdienste van eene A. M. Schurman, eene Tesselschade en zoovele anderen op het gebied van wijsbegeerte, van sterrenkunde, van letteren kent, zal het hoofd der Nederlandsche vrouw ongeschikt achten om wijsheid op te nemen? Neen, de wetenschap kent geen sexe, en wij zeggen haar welkom niet alleen als medearbeidster in de gaarde der wetenschap, maar ook als eene voortreffelijke hulp in het laboratorium, waar het op subtiliteit van handelen, op scherpte van zintuigelijke waarneming, op helderheid van oordeel aankomt. Ook in de wetenschap, ook bij het Hooger Onderwijs is er plaats voor de vrouw; eene Sophia Kowalevsky heeft het geleerd. Mits zij zich op het vrouwelijk standpunt handhave, mits zij geen arbeid kieze in tegenspraak met haar kieschen aanleg, of die noodzakelijk uitloopt op afstomping van het edelste, wat wij in het vrouwelijk gemoed waardeeren, zal zij onzen eerbied en onze bewondering ook daar weten af te dwingen.

In onze taak van werken en onderwijzen stemt ge mij toe, dat verdeeling gevorderd wordt. Vergunt mij dat ik de trilogie

van onze werkzaamheid aan de Universiteit vol make. Zouden we het examineeren vergeten, dat van die werkzaamheid zulk een machtig gedeelte uitmaakt en beslag legt in sommige Faculteiten op minstens een vierde van den tijd aan het onderwijs besteed. Eene verzuchting naar meer verdeling van dien arbeid moet mij hier van de lippen, al heeft die meer betrekking op andere dan Akademische examens. Van alle zijden verneemt men klachten over de veelzijdige nadeelen, die ophooping van den arbeid op ééne plaats en in één lichaam hier medebrengt. Onberekenbaar is het verlies aan tijd, aan moeite, aan arbeidslust voor hen, die zich met die ondankbare taak telkens weder moeten belasten, afgezien van de duizenden, die de Eindexamens, Staats-examens of Arts-examens, of hoe ze heeten mogen, den Staat kosten, zonder daarvoor rijpere vruchten af te werpen; afgezien van den last, dien zij voor de candidaten opleveren, om zich voor korter of langer tijd te verplaatsen. Welk een afbreuk zij aan het onderwijs en de studie doen daar, waar zij afgenomen worden, vraagt het aan onze Studenten in de geneeskunde, die eene extra-vacantie genieten, welke hun gansch niet welkom is, zooals blijkt uit de klacht in hun jaarboek geuit. En voor die klacht mogen we niet doof blijven. Het onderwijs lijdt, de candidaten lijden, de examinatoren lijden, de schatkist lijdt. Het wordt tijd, dat aan die lijdensgeschiedenis een einde kome; dat die jaarlijksche pelgrimstochten van graad-, diploma-, of titelzoekenden naar deze of gene Caäba worden gestuit; dat titel en bevoegdheid worden verleend door hen, die ze het best kunnen beoordeelen, en ter plaatse waar ook de kennis is verkregen. Mocht er bij de Leeraren aan het H. O. eene eenstemmigheid bestaan gelijk bij die van het Middelbaar, die een jaar geleden unaniem de eindexamens afkeurden en hunne vervanging noodig achtten door zulke, die door de leermeesters zelven worden afgenomen;

de dagen der Staats-examina waren geteld en we zouden geen tranen storten op hun graf.

Maar ik keer tot mijn onderwerp terug. Beschouwen wij de keerzijde der medaille! „Verdeeling van den arbeid is goed, is gewenscht, is onvermijdelijk, maar eerst dan mag men zich een bepaald gebied voor nadere onderzoeking afbakenen, wanneer men een blik geslagen heeft op de gansche wetenschap, wanneer men zich een denkbeeld van het geheel gevormd heeft.” Die woorden uit de intrede van den nieuwen Hoogleeraar in de Geschiedenis te Groningen, voor weinige maanden uitgesproken, maak ik tot de mijne. Want ze gelden niet alleen voor historie-studie, maar voor alle wetenschappen. Eerst het studium generale, en dan het bijzondere. Zonder dat stranden we op de klip der eenzijdigheid, de gevaarlijkste, omdat ze voor den koerszettende zelve onzichtbaar is. Wie zal het ontkennen, als hij het zelf niet wel ondervonden heeft, dat bij de vermeerdering van onze kennis en de noodzakelijkheid om zich te beperken bij zijne studie, het gevaar van te uitsluitende beoefening van zijn lievelingsvak groot wordt, en dit tot eenzijdige opvatting leiden kan; dat men door lang op één punt te turen, blind wordt voor de omgeving; dat men „vor lauter Bäumen den Wald nicht mehr sieht.” Is het niet ten nadeele van alle bredere opvatting der wetenschap, van alle ruimere ontwikkeling, dat meer en meer de vakstudie, de africhting op een praktisch levensdoel het studium generale verdringt?

De speciale Doctoraten onzer nieuwe wet dragen er m. i. toe bij, al hebben zij er oorspronkelijk geen schuld aan, want zij zijn mede slechts de uitdrukking van die neiging tot specialiseeren die onzen tijd kenmerkt. „Hooger Onderwijs ter vorming van karakters,” schreef onze beroemde Mulder, „het speciale, hoe voortreffelijk soms ook, behoort daartoe niet. Heeft men niet aan den Doctorstitel het begrip gehecht,

dat zijn drager een mensch was van zekere breedte? Doctoren moeten in het bezit zijn van studium generale, en wie dit bezit, zal de kleinheid der Doctoraten in specialiteiten kunnen verstaan." Het komt mij niet toe, om dit op ander gebied dan het mijne toe te passen, waar het bijzondere Doctoraat gelukkig ook niet te verkrijgen is zonder het algemeene in de geneeskunde te bezitten; maar voor den geneesheer acht ik dit laatste evenzeer onmisbaar; hem zou ik een ander woord van Mulder „een medicus moet in oude letteren breed ontwikkeld worden" willen toeroepen. Hoort Guizot: „la Grèce et Rome sont la bonne compagnie de l'esprit humain, et au milieu de la chute de toutes les aristocraties, il faut tâcher que celle-là demeure debout!" Meer, dan toen hij zoo schreef, geldt dit in onzen democratischen tijd. Behalve voor zijne vorming in het geheel, is voor den geneeskundige die studie noodzakelijk en onmisbaar, indien hij de historische ontwikkeling van zijn vak zelfstandig wil nagaan. Door dien breederen grondslag voor zijne studiën, zal de medicinae Doctor aan de Nederlandsche Universiteiten een hooger standpunt innemen dan zijne kunstgenooten, die dien grondslag missen, al hebben zij den titel voor eenige guldens in het Buitenland verkregen; door die klassieke ontwikkeling zal hij eene aristocratie vormen in den geest van Guizot's woorden; door die historie-studie zal hij leeren, welke schade eenzijdige opvattingen in vroegeren tijd aan de vordering der wetenschap berokkend hebben. En al hebben we geen humoraal, noch solidair-pathologen meer, geen iatrophysici noch iatrochemici, aan eenzijdigheid van opvatting is nog geen gebrek; daarvan draagt te groote verdeeling van den arbeid voor een deel de schuld.

Zoo ergens eenzijdigheid schade doet, dan is het op het gebied van den clinicus, van den geneeskundige aan het ziekbed, waar zijn handelen tot een praktisch doel leiden

moet, tot het welzijn van zijn medemensch. Een der eersten van den tegenwoordigen tijd, Frerichs, heeft het reeds voor jaren uitgesproken: „die Klinik hat die Ergebnisse, welche auf den verschiedenen Wegen der Forschung erzielt werden, in einem Brennpunkte zu concentriren. Sie hat die Einseitigkeiten der Standpunkte, welche die Arbeitstheilung mit sich bringt, zu versöhnen und zu ergänzen.”

Die eenzijdigheid van standpunt spiegelt zich niet slechts bij verschillende kunstsoefenaren, maar ook op verschillende tijden, in de verschillende opvattingen af, die de ziekte- en geneesleer beheerschen. Zoo bekleedde vroeger nu eens de ontleedkundige, dan de natuurkundige of de scheikundige richting bij het onderzoek, ook aan het ziekbed, den voorrang, en drukte zij evenzoo op het therapeutisch handelen, op de eigenlijke geneesleer, afwisselend en eenzijdig haar stempel. En thans? Groot is het gevaar, dat de tegenwoordig heerschende mycologische richting van het onderzoek, die alles van de splijtzwammen vraagt en verwacht, dit een tijd lang zal doen tot schade van andere, die gelijke rechten hebben. Ook thans nog worden de meest verschillende methoden van behandeling in handen van den specialist door eenzijdige opvatting tot een panacée verheven.

Teveel pleegt elke specialist zich op zijn gebied een eigen cadre te vormen, waarbinnen hij zich beweegt, zonder een raakpunt te zoeken met den grooteren cirkel, waardoor de geneeskundige wetenschap in haar geheel begrensd wordt.

Mogen we de groote beteekenis niet ontkennen, die de speciale studie van onderdeelen van het vak voor de bevordering van de wetenschap heeft, we mogen ook hare nadeelen niet uit het oog verliezen; we moeten het betreuren, dat nu eens de neiging om den arbeid steeds meer te verdeelen, tot verstrooiing der arbeiders op het groote arbeidsveld voert; dan weer, ongelijke verdeling tot schadelijke

opeenhooping. Niet ten onrechte zijn er klachten opgegaan over al die speciale congressen van krankzinnigenartsen, baddoctoren, tandartsen, oogheelkundigen, oor- en keelspecialiteiten en wat al meer, die nevens de algemeene geneeskundige congressen welig opschieten, en de laatste dreigen te doen uitteren ten nadeele van hunne heilzame strekking, om namelijk de aanrakingspunten van allerlei vakken te vermenigvuldigen.

En van den anderen kant geeft ongelijke verdeeling tot schromelijke toestanden in maatschappij en wetenschap aanleiding. Gelijk in de industrie en in den handel, in het algemeen in alle takken van de menschelijke bedrijvigheid, openbaart zich ook op wetenschappelijk gebied te dikwijls de neiging, om zich in massa op nieuw geopende wegen te werpen, en oude beproefde links te laten liggen. Daardoor ontstaat een gedrang, eene concurrentie, waarbij niet alleen velen onder den voet geraken, zonder hun doel te bereiken, maar ook de weg zelve vaak bedorven wordt.

Voor den opbouw van de pyramide der wetenschap, (vergeeft mij deze herhaalde vergelijking!) moge het onverschillig zijn, welk beperkt gezichtspunt elk arbeider zich kiest bij het uitgraven van het steentje, dat hij tot dien bouw aandraagt, maar indien hij het grootsche doel zelf in het oog moet houden is een ruimer blik noodig. Bij het onderwijs nu is dit noodzakelijk.

Klaagt men over overlading van den leerling, het is niet te wijten aan het groot aantal vakken van onderwijs, maar aan de wijze, waarop die zonder eenig of ten minste zonder het noodige verband worden geleerd, aan de bijzondere waarde, die elk docent voor zich aan zijn vak hecht, en die hem uit het oog doet verliezen de vorming van den leerling als geheel. Geen mannen uit één stuk, maar uit kleinere of grotere brokjes, wetenschappelijke lappendekens zijn de producten

aldus verkregen. Wil men een totaal-indruk maken door eene schilderij in mozaïk, dan dient er op de nuances en overgangen tusschen de samenstellende deelen gelet te worden; dan moet er een innig verband tusschen hen bestaan, en hunne begrenzing zoo min mogelijk zichtbaar zijn. En hoe kan dit bereikt worden bij het onderwijs, waar niet, gelijk daar, slaafs naar een voorbeeld gewerkt wordt; immers alleen door een innigen band tusschen de arbeiders, die den samenhang van het werk, de eenheid van het geheel moet doen bereiken. En die eenheid in de vorming van den toekomstigen staatsburger gaat te veel verloren. Las ik niet onlangs in één der Studentenbladen de klacht: „dat zij door het systeem, om hen tot wandelende encyclopaedieën te maken en met wijsheid vol te proppen, bedorven worden”.— Die klacht is niet ongegrond. Het streven om hen van alle zijden behoorlijk afgewerkt en goed voorzien aan de maatschappij af te leveren, spreekt luide uit het keuringssysteem, dat men examens noemt. Het is alsof de leverantie aan den Staat en de Maatschappij niet zonder waarborgen van deugdelijkheid gelijk bij een fabrikaat mogelijk is. Maar een docent is geen fabrikant, de leerling geen fabrikaat, de Universiteit geene fabriek! Op deze mogen de samenstellende deelen afzonderlijk afgewerkt een hoogere mate van gelijkvormigheid, van volkomenheid, van „fini” krijgen, het geheel draagt toch den stempel en het karakter van het machinale; het oorspronkelijke gaat te loor door verdeeling van den arbeid. Niet alzo bij het onderwijs, nog minder bij de opvoeding, mag de onderlinge band tusschen leeraren en tusschen leer vakken verloren gaan, of de vorming van den leerling als geheel zal daarbij lijden. Ziet het aan de mannen, die eene school vormden, wat éénheid van persoonlijke eigenschappen op de vorming van den leerling vermocht. Wien is het onbekend, welk een blijvenden en dikwerf richtenden indruk

de persoon van onze leermeesters en opvoeders op het jeugdig gemoed maakte; bij die taak van opvoeding zou verdeeling van den arbeid een onding zijn; de eenheid van dien indruk te vernietigen, zou dien indruk tegelijk opheffen. Doch ook bij het onderwijs aan de Universiteit, waar de leerling zichzelf moet opvoeden, maar door anderen onderwezen moet worden, is meer eenheid gewenscht, dan bij de toenemende verdeeling van die taak te vinden is.

Hoeveel er ook te zeggen is voor verdeeling van den arbeid, als het de studie, de beoefening der verschillende onderdeelen van het vak betreft, voor de opleiding in dat vak in zijn geheel, zou ik het geen voordeel achten indien het uitsluitend onder specialiteiten, ook de voortreffelijkste, in die onderdeelen wordt verdeeld. De aanrakingspunten worden bij de vermenigvuldiging van specialiteiten te zeldzaam, dan dat niet ten slotte alle contact zou dreigen verloren te gaan. Niet alleen zou de eenheid in de vorming van den leerling gevaar loopen, ook ontbinding van de school in afzonderlijke instituten zou daarvan het gevolg kunnen worden. En is dit niet reeds het geval? Hoort, als antwoord op die vraag, de klacht van wijlen Ed. Lasker over de Deutsche Hoogeschool: „Ihre frühere Universalität erlischt und an die Stelle tritt eine Vielseitigkeit im Nebeneinander der Gelehrten... Die Hörsäle liegen neben einander, die vielfachen Lehrinstitute gehören zu einem Gesamtbegriff, die Lehrer sind noch durch die Facultät und Senat, der ganze Personenstand ist noch durch Statuten und eine äussere Organisation mit einander verbunden, aber das geistige Band fehlt, die persönlichen Beziehungen lockeren und die Studien trennen sich, als ob die Universität schon in ein System völlig getrennter Fachschulen zerlegt wäre.” Hoort die klacht en zegt mij, of ook aan onze Nederlandsche Universiteiten, ja aan deze Leidsche Hoogeschool, geen sporen van eene dergelijke verbrokkeling in vakscholen, geen

losmaking van den band, die allen vereenigen moest, door vermenigvuldiging der leerkrachten te vinden zijn. — Tegenover de gewenschte eenheid van de Universitaire vorming, krijgt het speciale en zelfs het praktische dikwerf te veel den voorrang. Geeft ons wat meer ideale studie, wat meer poëzie in de wetenschap! Werpt een blik op onze wetenschappelijke litteratuur om u te overtuigen van het fabriekmatige, dat ook daarin te vinden is; op de leerboeken of handboeken, die als aangenomen werk worden opgevat en afgeleverd; waarin de arbeid verdeeld wordt onder tal van medewerkers, die elk een goed afgerond en glad geslepen stuk leveren, maar waarin eenheid van conceptie en uitvoering ontbreekt, en alle originaliteit van het geheel verloren gaat. Als musea of collectiën mogen ze dienstig zijn, als geheel zijn ze niet te genieten. Ik beschouw het als een dalenden toestand in de wetenschappelijke litteratuur dat leerboeken als actiënondernemingen en vennootschappen, al zijn het geen naamlooze, worden op touw gezet, en de oorspronkelijke werken, waaruit eenheid spreekt door de persoonlijkheid van den ontwerper, dreigen te vervangen.

Maar gelukkig staat tegenover den nadeeligen invloed, dien wij van die arbeidsverdeeling bij het onderwijs hebben geschetst, de vrije geest van den leerling. Al gaat hij een tijd gebukt onder de multa, die van hem gevorderd worden, en waarin hij dreigt te verdwalen, hij weet zich ten slotte te beperken. De kunst van vergeten vereischt geen lange studie en wordt in de hand gewerkt door gemis aan verband tusschen het aangeleerde. De richting van het voorbereidend onderwijs heeft ten gevolge, dat hij reeds bij zijn intrede in de Universiteit door de behoefte aan vrijere intellectuele beweging, door zijn zucht om tot éénheid te komen en zijn zwaartepunt te vinden, wars van dwang en inpomperij, zich veeltijds aan alle onderwijsbanden onttrekt en een tijd-

lang leegloopt in dubbele beteekenis; „post satietatem nihil agendum,” zegt Celsus. Of wel hij legt zich op eene of andere „liefhebberijstudie” toe en, stond niet het examen-schrikbeeld voor de deur, hij zou zich geheel daaraan wijden. Zou het tot schade zijn voor zijne ziel? wij gelooven het niet, al haalt men dikwerf voor liefhebberij de schouders op: slechts die studie, welke we van harte lief hebben, is de ware.

Maar voor warme liefde tot studie is frischheid van geest noodzakelijk. Die te onderhouden is evenzeer plicht, hoewel dikwerf te weinig het streven bij het onderwijs. Toch weet ook daaraan de leerling tegemoet te komen. Ook hij verstaat de kunst om den arbeid te verdeelen, zij het in anderen zin, de kunst namelijk dien te verbrokkelen, soms tot minima te verkleinen; de kunst bovenal om dien af te wisselen en daardoor den prikkel van den ijver te verhoogen en geestesfrischheid te bewaren. Wanneer die afwisseling hem niet van buiten wordt aangeboden, weet hij die zelf te scheppen. Zijne clubs en vereenigingen, zijne weekbladen en zijn jaarboek zijn de uitdrukking van de behoefte om zijn lijdelijke rol met een werkzame te verwisselen, van de behoefte om op geestelijk gebied niet altijd op te nemen, maar ook voort te brengen. Eere bovenal aan zijne gymnastische vereenigingen, die noodwendige en beste hulpmiddelen om de frischheid van den geest te bevorderen, door afwisseling van lichaamsinspanning met die van den geest.

En noodig zijn die te Leiden, want, wat de groote Haller voor bijna twee eeuwen in zijn dagboek aantekende, „Leiden scheint uns besonders mit Fleiss zum Nutzen den L e r n e n d e n bequem gemacht zu sein” is nog waar. Het is als 't ware geheel op onderwijs ingericht; tot zelfs weelderig heeft men die inrichting van gemeentewege genoemd.

Dit verwijt zal men aan die van het Universitaire onderwijs hier nog niet doen, behalve in de afdeelingen der Tweede

Kamer. Toch heeft de Akademie van hare stichting af op Leiden haar stempel gedrukt, en hare industriëele beteekenis van vroeger wel niet verdrongen maar overvleugeld; ze heeft er een Akademiestad van gemaakt in de volle beteekenis van het woord. Een rust en stilte heerschen er als die van een studeervertrek, een ernst als die van een bibliotheek!

En wat nood? „Es dienen”, zegt Haller, „zu hohen Schulen keine Orte besser, als wo alle Ergötzung abgeschnitten und die jungen Leute durch die Unmöglichkeit gehindert werden ihre Zeit zu verlieren.” De stoom heeft aan die onmogelijkheid grenzen gesteld, maar nog is Leiden, wat het in Hallers tijd blijkt geweest te zijn, arm aan afleiding. Hoewel geenszins een ville morte, schijnt het veeltijds in lethargischen slaap verzonken.

Gij, M. H. Studenten, weet het echter nu en dan op te vroolijken en maakt u gereed om dat ook ditmaal te doen bij het begin van het 63ste lustrum onzer Universiteit. Macti! geluk op die onderneming! Ik beschouw het niet als tijdverlies, al is het ten nadeele van uwe studie, wanneer ge ons tijdelijk in eene andere wereld verplaatst, wanneer ge de beroemde dooden, door hunne portretten in de Senaatskamer, of hunne werken in de bibliotheken vertegenwoordigd, om van de levenden niet te spreken, eens wakker schudt door uw gejubel; wanneer ge de collegiekamers voor balzalen verwisselt. Indien ge ook daarbij uwen arbeid en uwe rollen goed weet te verdeelen, zal de indruk van het geheel goed zijn, en de verjaardag der Universiteit waardig gevierd worden.

Ook voor 310 jaren heerschte er blijdschap en werd er feest gevierd op dien heuglijken dag in Februari. De geschiedschrijver getuigt het: „op die wijze eindigde met alle geneugte en blijdschap ende vrolijkheid, ook met branderijen en vuurwerken, ook met fuseën en vuurpijlen, tot

aan de starren toe opgeworpen, deze dag van de inwijding en het begin der nieuwe Akademie.”

En nu ze oud geworden is, maar in haren duur niet verouderd, is er dubbele reden, om ons in haren toenemenden leeftijd en bloei te verheugen. Nog altijd weet zij als eene eeuwig jonge „Alma Mater” hare voedsterlingen op te kweeken, en hunne ontwikkeling te voltooien uit de volle borst harer wijsheid; nog altijd is ze niet kortademig, maar drinkt ze in volle teugen de verkwikkende wetenschappelijke atmosfeer, nog altijd weet zij krachtig gespierd te strijden voor hare vrijheid, ja zelfs de tanden te laten zien; nog altijd zijn de organen waarover haar arbeid verdeeld is in levenskrachtigen staat! — Daarom laten wij allen, die met de Universiteit in betrekking staan, mede juichen en jubelen in haren bloei, maar laten we bovenal trachten dien bloei door eendrachtigen arbeid in stand te houden; laten we in haar belang en in het belang der wetenschap dien arbeid blijven verdeelen, maar onze liefde voor de Universiteit onverdeeld bewaren; laten we waken bovenal, dat die verdeeling van onze taak niet voere tot afzondering en losmaking van den band, die ons allen vereenigen moet; mogen onze wegen niet evenwijdig gaan, maar alle uitloopen op één kruispunt, het ideaal van ons streven: de bevordering van de wetenschap in ons Vaderland en den luister onzer Hoogeschool! Verdeeling van arbeid, maar nimmer verdeeldheid door arbeid!
